

Advies bij de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur'

6 december 2013

Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
Vlaamse Onderwijsraad
Vlaamse Jeugdraad

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	3
1. ALGEMEEN	4
2. VISIE.....	5
2.1. Positieve signalen	5
2.2. Aandachtspunten	5
2.3. Gehanteerde kaders	8
3. OMGEVINGSANALYSE.....	9
3.1. Algemeen	9
3.2. De actoren	9
3.3. Opmerkingen inzake leeftijdsgroepen	10
3.4. Verwijzingen naar formele educatie en het deeltijds kunstonderwijs	10
3.5. Misvattingen en verbeterpunten	11
4. DOELSTELLINGEN	12
5. ACTIEPLAN.....	12
5.1. Doelstelling 1: Meer en betere cultuureducatie voor iedereen	12
5.2. Doelstelling 2. De culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken	14
5.3. Doelstelling 3: Een brede leer- en leefomgeving creëren	15
SAMENVATTEND.....	16

INLEIDING

Op vrijdag 19 juli 2013 werd het strategisch beleidskader cultuureducatie voor volwassenen goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Net zoals het advies over de conceptnota 'Groeien in cultuur' van 29 maart 2012, is dit gemeenschappelijk advies over de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur' het resultaat van een samenwerking tussen drie adviesraden, namelijk de Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SARC), de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) en de Vlaamse Jeugdraad (VJR).

De voorbereiding van dit gemeenschappelijk advies verliep via een werkgroep met vertegenwoordigers uit de drie raden. Na interne terugkoppeling in de eigen (deel- en sector) raden, werd het advies goedgekeurd door de Algemene Raad van de SARC (25 november 2013), de Raad Levenslang en Levensbreed Leren van de Vlor (3 december 2013) en de Algemene Raad van de Vlaamse Jeugdraad (6 november 2013).

Doorheen dit advies zal er naar het advies uit 2012 worden verwezen daar een aantal opmerkingen en bekommernissen nog steeds gelden.

De strategische adviesraden betreuren fel dat met dit advies niets concreets zal gebeuren in het kader van voorliggende nota: de definitieve versie van de nota wordt gedrukt en verspreid nog voor het gemeenschappelijk advies is uitgebracht. Dit getuigt van weinig waardering voor de adviesraden en het werkveld in het algemeen.

Met dit advies leveren de raden een document af volgens de vooropgestelde timing. Gezien de beperkte timing werden hoofdzakelijk de manco's van de nota gesignaleerd waar beknopt inhoudelijk op werd gereageerd.

1. ALGEMEEN

Pagina 10 bovenaan zegt: *“Deze nota zet een strategisch beleidskader uit voor cultuureducatie voor volwassenen. Ze geeft een toelichting bij de huidige beleidsvisie en doelstellingen. Tegelijk zet ze enkele lopende of toekomstige acties en initiatieven die daartoe bijdragen in de kijker.”*

De nota *“vertrekt dus net als de vorige nota Groeien in cultuur, van de behoefte aan een meer overkoepelend beleid inzake cultuureducatie, ditmaal voor 18-plussers.”*

Om de nota te beoordelen moet worden gekeken naar:

- a) de mate waarin ze erin slaagt om een visie en een strategisch beleidskader te creëren die een meer overkoepelend beleid mogelijk maken inzake cultuureducatie voor volwassenen;
- b) de mate waarin ze een concreet beeld kan geven van de manier waarop acties en initiatieven -het werkveld- daarin passen.

Een lezing van de conceptnota maakt duidelijk dat ze beter slaagt in het beschrijven van het werkveld (b) en een aantal acties daarin en minder goed slaagt in het creëren van een strategisch beleidskader (a).

De auteurs moeten dit ook hebben gevoeld want in hun slotbeschouwing (p.77) zeggen ze zelf (en let op de volgorde) *“Doorgroeien in cultuur biedt een raam op wat er gebeurt, versterkt waar mogelijk en wenselijk en legt vooral verbindingen.”* De bestaande toestand is meer bepalend geweest voor de nota dan het zoeken naar een visionair toekomstproject. De verscheidenheid, complexiteit en uitgestrektheid van het veld van de cultuureducatie zijn daar wellicht niet vreemd aan.

2. VISIE

2.1. Positieve signalen

2.1.1. Erkenning voor cultuureducatie voor de doelgroep 18+

De raden vinden het positief dat er **aandacht is voor cultuureducatie voor volwassenen**. Dit komt tegemoet aan de vraag uit het advies bij de conceptnota 'Groeien in cultuur' (2012) om aandacht te schenken aan cultuureducatie voor de categorie 18+, een zeer ruime categorie bestaande uit verschillende doelgroepen. Het is positief dat de drie betrokken beleidsdomeinen de handen in elkaar slaan voor het uitwerken van een gezamenlijk dossier.

2.1.2. Oog voor de diversiteit van het cultuureducatieve landschap

De conceptnota 'Doorgroeien' brengt het cultuureducatieve landschap in Vlaanderen in kaart. Dit komt deels tegemoet aan de opmerking die de raden hebben geuit in het advies bij de eerste conceptnota 'Groeien in cultuur' (2012). Deze eerste conceptnota erkende immers onvoldoende de **diversiteit in het landschap** en dit weerspiegelde zich in het onvolledig overzicht aan structuren en initiatieven binnen het cultuureducatieve veld. Zo werden cultuureducatie in de amateurkunstensector, de cultuurcentra of het sociaal-cultureel werk zeer miniem vermeld. De nota 'Doorgroeien' slaagt hier beter in, niettegenstaande de punctuele aandachtspunten die de raden verder in de tekst wensen te signaleren.

2.1.3. Aandacht voor participatie en kansengroepen

Een sterk punt van deze nota ligt volgens de raden in de **bijzondere aandacht voor het aspect participatie en voor kansengroepen**, waarbij vooral de focus op kansarmen opvalt. Dit is een grote verbetering ten opzichte van de conceptnota 'Groeien in cultuur', waar deze insteek ontbrak. De leefwereld van (bepaalde) kansarmen staat nog steeds ver af van bijvoorbeeld het deeltijds kunstonderwijs. Mensen in armoede zijn bovendien een goede referentie voor andere doelgroepen. Opgedane kennis met deze doelgroep (o.a. op het vlak van communicatiestrategie, wegwerken van drempels, etc.) kan ook worden toegepast op andere kansengroepen. Toch waarschuwen de raden voor 'wishful thinking'. Er staan veel goede bedoelingen in het document, maar uit de praktijk blijkt dat het niet vanzelfsprekend is om hier concrete stappen vooruit in te zetten. Het is evenwel een belangrijk aandachtspunt, maar de nota geeft hier zelf weinig verdere, concrete aanzetten toe.

2.2. Aandachtspunten

2.2.1. Waardering voor de intrinsieke waarde en het plezier van cultuur

In 2012 betreurden de raden bij de conceptnota 'Groeien in cultuur' de overwegend functionele invulling van cultuureducatie waarbij **aandacht voor de intrinsieke waarde en het plezier in cultuurbeleving** ontbreekt.

Ook de conceptnota 'Doorgroeien' gaat uit van een dominant instrumentele visie op cultuureducatie. De argumenten om te pleiten voor meer of betere cultuureducatie lijken in deze nota steeds buiten de culturele activiteiten zelf te liggen. Naast participatie, emancipatie en zelfontplooiing, ligt het accent op economisch inzetbare competenties als innovatie en creativiteit. Cultuur wordt nergens verdedigd om zijn intrinsieke waarden-volheid (over esthetische waarden of kunstzinnige attitudes wordt met geen woord gerept), maar uitsluitend als middel om een ander, maatschappelijk doel te bereiken. Wanneer

cultuurpraktijken alleen nog maar beoordeeld worden op hun maatschappelijke neveneffecten, en niet op hun artistieke kwaliteiten en uitgangspunten, dan zullen precies de unieke maatschappelijke extra's die cultuur biedt, onder druk komen te staan.

Voor verdere argumentatie ten bate van cultuur als doel binnen een educatief kader verwijzen de raden naar het OESO-rapport 'Art for Art's sake' (juni 2013). Dit rapport onderschrijft de mening van de raden die de intrinsieke waarde van cultuur willen opgewaardeerd zien.

Bevindingen uit OESO-rapport 'Art for Art's sake' (juni 2013):¹

Kunstonderwijs is belangrijk voor de veelzijdige vorming en ontwikkeling van kinderen en ter voorbereiding op creatieve functies in de samenleving.

Voor de auteurs van het rapport ligt de belangrijkste rechtvaardiging voor kunstonderwijs dan ook niet in mogelijke neveneffecten maar in de unieke, intrinsieke waarde van kunst en de daarmee verbonden vaardigheden en attitudes:

- *Door kunstonderwijs verwerven kinderen en jongeren in de eerste plaats kunstzinnige vaardigheden en doen ze kennis over kunst op.*
- *Goede kunsteducatie kan een eigen, unieke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van waarnemingsvermogen, verbeeldingskracht, uitdrukkingsvermogen, een onderzoekende houding, vasthoudendheid, reflectievermogen en communicatieve vaardigheden. Daarvoor is wel een goede didactische aanpak nodig.*
- *Kunsteducatie kan de basis leggen voor vakopleidingen en hogere opleidingen voor creatieve functies in de samenleving. Niet alleen artistieke beroepen, maar ook wetenschap en bedrijfsleven vragen om vaardigheden die in de kunsten en in kunsteducatie ontwikkeld worden.*

Bij cultuureducatie kan cultuur eerder als middel of eerder als doel geformuleerd worden. De raden vinden het uiterst belangrijk dat de waarde en relevantie van beide vormen van cultuureducatie erkend worden. Voor de raden zijn middel en doel verzoenbaar en gelijkwaardig, en dit voor *alle* doelgroepen. Het is bovendien de overlap en complementariteit tussen de twee vormen die de raden waardevol vinden. De raden wijzen in dit kader ook op het blijvend belang van 'vrije ruimte', experiment, autonomie,... die een essentiële voedingsbodem zijn voor de werking en voor de huidige cultuureducatieve rijkdom in Vlaanderen. Door rationalisering en systematisering van de sector dreigt dit onder druk komen te staan.

2.2.2. Een nieuwe transversale strategie

De nota beperkt zich tot cultuureducatie in de vrije tijd van volwassenen, in formele en niet-formele leercontexten. De conceptnota refereert, gezien de aandacht voor kansengroepen, op verschillende momenten aan de raakvlakken met welzijn, maar het initiatief blijft uitgaan van de oorspronkelijke partners in de eerste conceptnota 'Groeien in cultuur', zijnde Cultuur, Jeugd en Onderwijs.

¹ Het OESO-rapport hanteert de begrippen "kunst" en "kunsteducatie". De raden gebruiken in dit advies de overkoepelende term "cultuur" en "cultuureducatie" en zien "kunst" en "kunsteducatie" als een onderdeel hiervan.

Deze transversale strategie werd overgenomen van de conceptnota 'Groeien in cultuur' die de doorbraak van cultuur in het onderwijs trachtte te forceren. Maar het is niet duidelijk waartoe de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur' tracht te leiden.

De leden stellen voor om met deze nota (ook) de **doorbraak van cultuur in de leefwereld van volwassenen** te ambiëren. Het versterken van de verbindingen tussen cultuur enerzijds en de domeinen Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) en Werk en Sociale Economie (WSE) anderzijds is daarbij een mogelijke piste. Beide zijn net voor volwassenen belangrijke leercontexten, dus ook voor cultuur.

Dit vereist een reële betrokkenheid van de coördinerende minister van vorming zodat niet-formele educatie (en dus ook cultuureducatie) vanuit zijn coördinerende rol zijn plek kan krijgen in andere terreinen zoals onderwijs, werk en media.

2.2.3. Cultuureducatie voor volwassenen... begint bij de ontwikkeling van basisvaardigheden

In de inleidende paragraaf (p.10) wordt de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur' expliciet genoemd als een "*aanvullende, complementaire nota*" bij 'Groeien in cultuur'. Indien het leerplichtonderwijs zich **meer om artistieke basiscompetenties** zou **bekommeren**, zou ook het volwassenenwerk daar op termijn stevige vruchten van kunnen plukken.

Naar aanleiding van de conceptnota Cultuureducatie hebben de raden reeds in 2012 ervoor gepleit dat "*alle kinderen en jongeren in Vlaanderen (...) de kans krijgen om in gelijke mate in contact te komen met kunst en cultuur. Toegang tot cultuur is een recht dat ook werd opgenomen in de universele verklaring over de rechten van het kind. De raden benadrukken dat de juiste voorwaarden moeten aanwezig zijn om scholen aan te sporen en te inspireren tot inzet en enthousiasme voor cultuureducatie.*"

Aangezien op lange termijn het volwassenenwerk zou moeten kunnen profiteren van de verwezenlijkingen van cultuureducatie bij kinderen en jongeren, benadrukken de raden dat pleidooi. Net om de algemene toegang tot cultuur te garanderen, lijkt het logisch om in het bijzonder op het leerplichtonderwijs te rekenen om culturele basisvaardigheden bij te brengen. Ook andere actoren, zoals het jeugdwerk, spelen hierin een rol. Van het hoger onderwijs zou men kunnen verwachten dat het die algemene culturele competenties verder blijft ontwikkelen. Er wordt de laatste jaren te weinig ingezet op de ontwikkeling van de culturele basisvaardigheden waardoor er een aantal leemtes ontstaan die zich ook bij de educatie voor volwassenen beginnen af te tekenen. Een canon van culturele, maar zeker ook artistieke, basisvaardigheden moet in het onderwijs een plaats krijgen. Dit gaat best gepaard met een omschrijving van talentontwikkeling die zich niet beperkt tot (economisch) functionele, zuiver technische of eenzijdige sociale vaardigheden.

Naast de ontwikkeling van de culturele basisvaardigheden, moet er uiteraard ook ruimte blijven voor artistieke talentontwikkeling, zowel binnen het onderwijs (deeltijds kunstonderwijs, kunstsecundair onderwijs en hoger kunstonderwijs) als daarbuiten.

Ondanks het feit dat de culturele basisvaardigheden vandaag onvoldoende worden ontwikkeld, menen de raden dat elk cultuureducatief proces, los van de voorkennis van de deelnemers, een bestaansrecht heeft. Het pleidooi om basisvaardigheden in het leerplanonderwijs te plaatsen, sluit niet uit dat een inhaalbeweging aangeboden wordt aan 18+ die deze vaardigheden (nog) niet bezitten.

De raden vinden het noodzakelijk deze problematiek bovenaan de agenda te zetten.

2.3. Gehanteerde kaders

2.3.1. Onvoldoende aandacht voor culturele expressie

Na de lezing van het hoofdstuk 'Visie', menen de raden dat de conceptnota het accent vooral plaatst bij het culturele bewustzijn (gebaseerd op het begrippenkader van Barend Van Heusden, zie Cultuur in de Spiegel), en **minder aandacht** schenkt aan het **belang van culturele expressie**.

In het kader 'Sleutelcompetenties voor een leven lang leren – Een Europees kader' (2006)² werd 'cultureel bewustzijn en culturele expressie' als een van de acht sleutelcompetenties voor levenslang leren genoemd. Expressie wordt daarin omschreven als "*uiteenlopende uitdrukkingvormen dankzij de individuele aangeboren capaciteiten*" en essentieel geacht omwille van de "*ontwikkeling van creatieve vaardigheden*".

Het **cognitief ontwikkelingskader van Barend Van Heusden**, dat in de visie van de conceptnota veel nadruk krijgt, kent volgens andere auteurs een aantal **beperkingen**. Zie bijvoorbeeld Brigitte Dekeyzer³. Zij somt enkele tekortkomingen van het model op en geeft als conclusie volgende waarschuwing: "*Overheden en werkveld mogen de theorie – ook al maakt ze machtsaanspraken – niet klakkeloos of kritiekloos accepteren. Zo niet bereikt Cultuur in de Spiegel precies wat het wil tegengaan: in de lijn van de metafysische traditie de essentie van cultuur bepalen in plaats van te kijken waar cultuur 'gebeurt'.*"

² Zie: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_nl.pdf

³ Dekeyzer, Brigitte, "Kleine cartografie van Cultuur in de spiegel". *Cultuur + educatie* 13:36 (2013): 94-113.

3. OMGEVINGSANALYSE

3.1. Algemeen

Volgens de raden is dit hoofdstuk geen omgevingsanalyse, maar eerder een **partiële en soms onjuiste beschrijving van het veld en van de deelnemers**.

De lezer krijgt geen beeld van de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen. Hij heeft aan het einde geen beeld van de beleidsuitdagingen waarvoor de sector staat: Is het veld 'dekkend' of niet, 'overlappend' of niet? Waar zitten de gaten of dubbels? Welke maatschappelijke trends zullen het veld sterk gaan beïnvloeden? Hoe zien we cultuureducatie over 10 jaar?

Het besluit van de omgevingsanalyse (p. 28 en 29) bevat pertinente observaties over de grote diversiteit en verschillen in de populatie 'volwassenen', over de drempel 'gebrek aan tijd' voor volwassen deelnemers. Maar het besluit dat het beleid "*evenredig moet differentiëren*" bij het formuleren van acties is toch wat teleurstellend algemeen. Omdat er geen echte analyse werd gedaan, worden er ook geen echt concrete beleidsuitdagingen en gerichte acties op maat geformuleerd.

3.2. De actoren

Het werkveld is enorm breed en er zijn heel wat actoren. De raden zien dit niet als een probleem maar als een rijkdom (cfr. meer cultuureducatie). Toch blijft het nuttig om zicht te krijgen op het hele veld.

In de omgevingsanalyse heeft men een **te enge blik op de betrokken actoren**:

- In het formele onderwijs wordt enkel het DKO vernoemd als aanbieder van cultuureducatie, maar ook het volwassenenonderwijs (inclusief de basiseducatie) is een aanbieder van cultuureducatie. Het is zelf aanbieder van die cultuureducatie, en heeft bovendien een rol als bemiddelaar en toeleider naar cultuur en cultuureducatie.
- Bij de beschrijving van de rol van het sociaal-cultureel volwassenenwerk binnen het gesubsidieerde cultuureducatieve aanbod (p.18) blijft de rol van de landelijke gespecialiseerde vormingsinstellingen compleet onvermeld. Er zijn gespecialiseerde cultuureducatieve organisaties met een groot bereik, die ook in cultuurcentra en in vormingpluscentra actief zijn.
- Wat amateurkunsten betreft, lijkt het alsof de sector enkel een 'afnemer' is van het deeltijds kunstonderwijs. Terwijl juist de amateurkunstensector een breed spectrum aanbiedt aan cursussen, vormingen en educatieve ondersteuning voor amateurkunstenaars.
- De opname van kunsteducatieve en sociaal-artistieke organisaties ontbreken volledig binnen de omgevingsanalyse.
- Heel wat zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden hebben een cultuureducatief aanbod. Een aantal onder hen zoeken ook samenwerking met het klassiekere aanbod, o.a. met het dko. Dit blijft onderbelicht.

- Cultuureducatie kan en moet ook een rol spelen binnen inburgering en integratie. Ook de Onthaalbureaus spelen hier dus een rol.
- De nota vestigt terecht de aandacht op intergenerationeel leren. Ook voor scholen van het leerplichtonderwijs zijn hier mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld leesbevordering en het meenemen van ouders naar theater en musea (dit niet alleen in functie van begeleiding van de kinderen, maar ook als een cultuuraanbod voor ouders en jongvolwassenen voor wie dat anders niet evident is). De raden vinden het belangrijk dat de bestaande decreten (voor sociaal-cultureel volwassenenwerk en jeugd) op deze intergenerationele doelen worden gescreend zodat ze hiertoe meer stimulansen geven.

3.3. Opmerkingen inzake leeftijdsgroepen

De nota verbindt de domeinen Cultuur, Onderwijs en Jeugd. Wanneer men acties wil opzetten die het aanbod cultuureducatie naar volwassenen verbreden en versterken zijn meerdere actoren samen aan zet.

De raden formuleerden enkele **opmerkingen over de component Jeugd** in de nota en de **beperkte aandacht voor ouderen**.

De component Jeugd staat voor (de nood aan) een rijke basis, het fundament van een cultureel bewustzijn, de basis voor het verwerven van verdere competenties, voor een levenslang leren én voor een levenslang beleven en genieten van cultuur. De raden merken op dat de groep 18-30 niet mag gezien worden als de groep die al een volledig traject afgelegd heeft en vragen dus aandacht voor de informele raakvlakken met de jeugdsector. Ook in het jeugdwerk is er voor 18-plussers een blijvende nood aan experimenteren binnen cultuureducatie.

De focus op ouderen – en in het bijzonder de groeiende groep medioren die over tijd, energie, goesting en zelfs vaak ook geld beschikken om aan cultuur te participeren – blijft in de nota eerder beperkt. Er is echter een groeiende, diverse groep ouderen die een gediversifieerd aanbod cultuureducatie op maat erg zou smaken. Gecoördineerde acties over domeinen heen kunnen dit aanbod naar ouderen verder vorm geven. Zo creëren ze een belangrijke plek binnen een rijk veld cultuureducatie.

3.4. Verwijzingen naar formele educatie en het deeltijds kunstonderwijs

Wat het deeltijds kunstonderwijs (dko) betreft, wordt volgens de raden **uitgegaan van de ambities van het nieuwe decreet** en worden die ambities voorgesteld alsof ze al vast liggen en gerealiseerd zijn. Dat is echter niet het geval. Er is nog veel discussie over de hervorming van het deeltijds kunstonderwijs (zie ook de adviezen van de Vlor⁴, SARC⁵ en VJR⁶ over conceptnota en de discussietekst in verband met de hervorming van het deeltijds kunstonderwijs).

⁴ Vlor, Raad Levenslang en Levensbreed Leren, [Advies over de conceptnota inhoudelijke vernieuwing deeltijds kunstonderwijs](#), 10 mei 2011, en Vlor, Raad Levenslang en Levensbreed Leren, [Advies over de discussietekst hervorming dko 2de nota](#), 18 december 2012

⁵ SARC, Algemene Raad. [Advies Conceptnota 'Kunst verandert. Inhoudelijke vernieuwing deeltijds kunstonderwijs'](#), 9 mei 2011; en SARC, Algemene Raad. [Advies bij de tweede nota vernieuwing van het deeltijds kunstonderwijs](#), 29 maart 2013.

⁶ Vlaamse Jeugdraad, [Advies Deeltijds kunstonderwijs](#), 1 juni 2011.

3.5. Misvattingen en verbeterpunten

De leden wensen twee **opmerkingen** te noteren naar aanleiding van de 'Input conceptnota' door Lode Vermeersch en Loes Vandenbroucke (2012), als bijlage geleverd bij de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur'.

- Wat betreft de **cultuureducatoren** (p.20) werd beweerd dat cultuureducatieve organisaties die werken met kinderen en jongeren vooral belang hechten aan pedagogische en educatieve competenties, in tegenstelling tot organisaties die zich op volwassenen richten en die meer mikken op artistieke competenties. Dit geldt echter niet voor de sector kunsteducatie. Voor de deskundigheidsbevordering wordt verwezen naar hogescholen en wordt ook de plaats van de kunsteducatieve organisaties aangehaald. Toch is er geen informatie over de werkwijze en afgezien van een enkel voorbeeld blijkt dat er weinig kennis is over wat er in deze sector gebeurt. Kunsteducatieve organisaties hebben zich het afgelopen decennium geprofessionaliseerd en bezitten een expertise die vandaag onvoldoende wordt opgepikt op beleidsniveau.
- Aandacht voor **media-educatie**: In de inleiding (p.5) spreekt men van de competenties die men nodig heeft in de kennis-, informatie- en netwerkmaatschappij. In de omgevingsanalyse komt naar voor dat in de cultuureducatie voor volwassenen weinig aan media-educatie wordt gedaan. Het ware logisch geweest als er een duidelijke visie en actieplan rond media-educatie voor 18+ in de tekst zou staan. De raden ervaren dit als een groot gebrek en zien dit als een belangrijk aandachtspunt binnen cultuureducatie voor volwassenen.

4. DOELSTELLINGEN

De doelstellingen van de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur' zijn drievoudig:

1. meer en betere cultuureducatie voor iedereen;
2. de culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken;
3. een brede leef- en leeromgeving creëren.

De vierde doelstelling uit de vorige nota 'Groeien in cultuur', Artistieke toptalenten maximale ontwikkelingskansen bieden, werd buiten beschouwing gehouden.

In het advies op de nota 'Groeien in cultuur' (2012), gaven de raden reeds aan dat deze doelstellingen vaag geformuleerd zijn.

In deze tweede conceptnota werden opnieuw **zeer algemene doelstellingen** geformuleerd waar de raden in principe niet tegen kunnen zijn, maar erg concreet wordt het niet. De raden keken uit naar een nieuwe en frisse kijk op cultuureducatie voor volwassenen. Een ambitieus toekomstproject voor cultuureducatie is het, helaas, niet geworden.

Bovendien werd in deze conceptnota een budgettaire beperking vooropgesteld. Dit hypothekeert de inhoudelijke ambities van de drie doelstellingen.

5. ACTIEPLAN

De adviesraden betreuren de onvolledige opsomming en soms onjuiste beschrijving van allerlei losstaande projecten en initiatieven. Het is overigens onduidelijk op basis van welke criteria het ene project wel en het ander project niet in de lijst opgenomen werd.

5.1. Doelstelling 1: Meer en betere cultuureducatie voor iedereen

De raden wensen per actie een aantal opmerkingen te formuleren:

5.1.1. Optimalisering van het huidige beleidsinstrumentarium (p.40)

De raden vragen zich af waarom er geen transparantie is over de samenstelling van de commissie Groeien in cultuur en over de manier waarop die commissie is samengesteld en door wie. Deze commissie krijgt een prominente rol en beslist autonoom over de opvolging van reacties door belangenverenigingen en belangengroepen. De ruimte voor terugkoppeling en (noodzakelijk) overleg met individuele spelers die niet tot deze belangengroepen behoren, is te beperkt.

De raden kijken desondanks uit naar de conclusies van de Commissie Groeien in cultuur, die hopelijk een hanteerbaar kader kunnen bieden van waaruit discussie rond een eventuele **optimalisering van het huidige beleidsinstrumentarium** kan opstarten. De eerste doelstelling van deze conceptnota 'Meer en betere cultuureducatie voor iedereen' zou bij deze denkoefening de leidraad moeten zijn. De raden hopen dat dit zeer belangrijke werk met veel aandacht en deskundigheid wordt aangepakt, en dat dit gebeurt **in bredere raadpleging met het veld**.

Deze actie verwijst naar de duurzame ondersteuning van kwalitatieve cultuureducatieve werkingen en subsidies voor kunsteducatie in het voorstel van decreet 'Vernieuwing van het

Kunstendecreet en beleidskader kunsten⁷. De raden wijzen erop dat de Vlaamse overheid daarnaast over een aantal instrumenten beschikt die mensen moeten stimuleren tot het levenslang leren. Cultuureducatie kan specifieke bijdrage leveren om deze doelstelling te verwezenlijken. De raden vragen om de **beschikbare instrumenten**, ook deze uit de andere beleidsdomeinen, hieraan te toetsen aan de vooropgestelde doelstellingen en doelgroepen (oa. opleidingscheques, kmo-portefeuilles, UiTpas, etc.) en over de mogelijke aanwending duidelijk te communiceren.

5.1.2. Schrijfeducatie: een ondergesneeuwd thema (p.42)

Deze actie vraagt terecht de aandacht voor schrijfeducatie. Belangrijk hierbij is dat er een **ruime opvatting** van dat schrijven wordt gehanteerd, en dat er daarbij ook aan laaggeletterden wordt gedacht.

5.1.3. Het sociaal-culturele aanbod: empowerment en emancipatie (p.43)

De raden betreuren de beschrijving van de sociaal-culturele sector met deze eenzijdige en misleidende titel. Het **sociaal-cultureel werk** wordt hier in een **beperkend hoekje** gestopt, negatief afgezet tegenover het kunstendecreet en de amateurkunsten, "waar ze met echte kunst bezig zijn". In het sociaal-cultureel werk bestaan er verschillende waardevolle kunstgerichte vormen.

5.1.4. Evenementen met een cultuureducatief doel (p.49)

Het is niet duidelijk wat de auteurs bedoelen met "een goede omkadering". Dit is **vaag geformuleerd**. Het ware interessanter geweest als men hier bv. de ontwikkeling van een kwaliteitskader voor omkadering van culturele initiatieven hadden geschetst.

5.1.5. Geletterdheid en leesbevordering (p.50)

Bij deze actie **ontbreekt** een **visie op digitale geletterdheid**. De nota verwijst wel naar een aantal andere initiatieven (Conceptnota Mediawijsheid, Plan Geletterdheid verhogen, ...) maar afstemming ontbreekt. Treffend is dat het gebruik van de term geletterdheid in de voorliggende nota grondig verschilt van de wijze waarop die term in het Plan Geletterdheid wordt gebruikt.

5.1.6. Betere doorstroming of wisselwerking tussen het formele en niet-formele cultuureducatieve aanbod (p.54)

In het stuk over betere doorstroming tussen het formele en niet-formele cultuureducatieve aanbod wordt het sociaal-cultureel werk niet vernoemd, tenzij in de titel. Het wegwerken van 'concurrentiedenken' en het organiseren van samenwerking en doorstroming wordt bovendien grotendeels aan de actoren overgelaten, die hun attitudes zelf moeten wijzigen. Kan de **overheid** hier een **ondersteunende rol in** opnemen?

De raden vragen zich af waarom in dit onderdeel geen verband werd gelegd met OSCAR of andere systemen voor het **(h)erkennen van competenties**. De raden vragen daarnaast ook aandacht voor de aanzienlijke rol van vrijwilligers binnen deze actie.

Op p. 54 wordt de mogelijkheid gesuggereerd om een beroepskwalificatie *actieve kunstbeoefenaar* uit te werken binnen de Vlaamse kwalificatiestructuur (VKS). De passage in

⁷ Gezien het vernieuwd Kunstendecreet een onderscheid maakt tussen kunst- en cultuureducatie en enkel het eerste subsidieert, werd in deze context gesproken van "kunsteducatie".

de nota hieromtrent roept verwarring op. Meer in het algemeen rijst de vraag of het inpassen van het niet-professioneel gerichte cultuureducatieve aanbod in de VKS niet voortkomt uit systeemdwang, eerder dan dat daar overtuigende inhoudelijke argumenten voor zijn.

5.2. Doelstelling 2. De culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken

De raden vinden dit onderdeel het best gestoffeerd. Het bevat een aantal concrete acties die ook vanuit de Vlaamse overheid geïnitieerd of ondersteund zijn.

5.2.1. ExpertiseNetwerken CultuurEducatie (ENCE) (p.57)

In de conceptnota wordt verwezen naar de ENCE netwerken, waar de raden enkele vraagtekens bij plaatsen. Waar een open vraag naar de sector werd gesteld voor indienen van kandidaturen, is uiteindelijk gekozen voor traditionele en bestaande structuren of voor zo breed mogelijke provinciale clusters, vaak in een zeer diffuse samenstelling. De indruk leeft dat een aantal structuren artificieel werden opgezet zonder dat hiervoor ook maar enig inhoudelijk draagvlak bestond. Het inhoudelijk verhaal dat als uitdrukkelijke vereiste was voorop gesteld, lijkt eerder een symbolische randvoorwaarde te zijn geweest. Behalve dat door de misleidende oproep vele organisaties nodeloos in de pen gekropen zijn, blijft de vraag in hoeverre deze netwerken daadwerkelijk tot een inhoudelijke vernieuwing kunnen leiden. Het gebrekkige inhoudelijke en budgettaire kader (vanuit Vlaanderen) zorgt er mede voor dat heel wat Netwerken na een jaar werking nog steeds zoekende zijn naar een duidelijke werkingsfocus en formulering van een reële toegevoegde waarde ten opzichte van de situatie daarvoor.

Een **tussentijdse evaluatie** is hier noodzakelijk en bij deze evaluatie wordt de sector best betrokken.

5.2.2. Opleiding, vorming en tewerkstelling van cultuureducatoren en dko-leerkrachten (p.59)

Over de door Tempera uitgevoerde opdracht om **beroepenclusters en competentieprofielen** op te stellen zijn er, volgens de raden, **grote vragen in de sector**. Men voelt zich maar zeer zijdelings betrokken bij het opmaken van deze conclusies die zelden stroken met de realiteit in de sector. Bovendien moet in de opmaak van competentie- en beroepsprofielen voldoende aandacht gaan naar de bestaande diversiteit van begeleiders (zowel professionals als vrijwilligers). Daarnaast is er een breed gamma van cultuurprofessionals, waarvan velen minstens ten dele ook bezig met cultuureducatie. Het is belangrijk die diversiteit te koesteren, en niet enkel te gaan fixeren op de beroepskwalificatie Cultuureducator. Tot slot mogen de opmerkingen over het belang van professionalisering niet leiden tot een geringschatting van de heel belangrijke rol van de vrijwilligers.

Bij het onderdeel 'Optimalisering van het opleidings- en vormingsaanbod van cultuureducatoren' (p. 59 ev.) wordt het **ontbreken van een opleiding** die rechtstreeks **cultuureducatoren** aflevert opnieuw vastgesteld maar **niet echt aangepakt**. De lerarenopleidingen van het hoger kunstonderwijs hebben de afgelopen jaren ingezet op een verbreding van hun opleiding en besteden ook aandacht aan cultuureducatie in brede zin. Toch blijft het hoger kunstonderwijs in zijn ambitie nog te eenzijdig gericht op het vormen van (top)kunstenaars. De raden menen dat het vormen van lesgevers of begeleiders evenzeer belangrijk is. Een grondige discussie over de lerarenopleiding binnen het hoger kunstonderwijs is aangewezen. De overheid moet daar haar schouders onder zetten. Ook de rol in de versterking van de cultuureducatie door andere instellingen van het huidige hoger

onderwijs (lerarenopleidingen in het hoger kunstonderwijs, opleidingen sociaal cultureel werk, lerarenopleiding project kunstvakken, ...) blijft onderbelicht.

5.2.3. Cultuureducatie, voor een sterke samenwerking op lokaal beleidsniveau (p.63)

De raden merken op dat de **autonomie van lokale besturen** in de praktijk **niet altijd versterkend** werkt bij de domeinoverschrijdende ambities van de conceptnota 'Doorgroeien in cultuur'.

De raden wijzen op de duidelijke versluiting waarbij het begrip cultuur als dusdanig op de achtergrond komt en gevat wordt door het bredere begrip vrije tijd (cfr. het verdwijnen van cultuurcoördinatoren en -ambtenaren ten voordele van vrijetijdscoördinatoren). Het cultuuraanbod in engere zin dreigt daardoor in de verdrukking te komen. De eigen plaats van het cultuuraanbod binnen het lokaal cultuurbeleid mag weer wat scherper worden gesteld.

5.2.4. Opleiding tot mediacoach (p.64)

De in deze passage aangehaalde mediacoach is gericht op jongeren. Het is zinvol dat **open te breken naar volwassenen**.

5.3. Doelstelling 3: Een brede leer- en leefomgeving creëren

De acties binnen deze derde doelstelling 3 zijn minder goed uitgewerkt. Dit is het minst gestoffeerde deel van de nota.

De raden wensen een aantal opmerkingen te formuleren:

5.3.1. Leren binnen een intergenerationele context (p.69)

Volgens de raden kan de visie op gezinswerking als onderdeel van intergenerationeel werken veel sterker en beter gebaseerd worden op **recent onderzoek**.

5.3.2. Delen van dko-infrastructuur (p.71)

Op p.71-72 wordt een zeer rooskleurig beeld geschetst van het **delen van dko-infrastructuur**. In de praktijk loopt dit zelden vlot. Bij het delen van infrastructuur werd overigens niet gesproken over de Brede School. Er werd evenmin gedacht aan de werkomgeving als leeromgeving, nochtans een plek waar volwassenen veel tijd doorbrengen.

In de opsomming van de brede leer- en leefomgeving ontbraken de culturele centra en gemeenschapscentra. Zij kunnen ook gerekend worden tot de culturele infrastructuur die kan ingezet worden in het proces van cultuureducatie. In de praktijk gebeurt dit overigens ook al op vele plaatsen.

SAMENVATTEND

De raden zijn tevreden dat de drie domeinen aan de slag zijn gegaan om – hoe onvolmaakt ook – een kader uit te tekenen rond cultuureducatie voor volwassenen en signaleerden drie positieve klanken. De nota ‘Doorgroeien in cultuur’ geeft erkenning aan cultuureducatie voor de doelgroep van volwassenen, heeft oog voor de diversiteit van het cultuureducatieve landschap en heeft bijzondere aandacht voor participatie en kansengroepen.

Maar een duidelijke politieke ambitie ontbreekt in dit document dat met een aantal gebreken kampt. In de visie van de nota ‘Doorgroeien in cultuur’ ontbreekt de waardering voor de intrinsieke waarde en het plezier voor cultuur, een nieuwe transversale strategie en aandacht voor de culturele basisvaardigheden. De nota is opgebouwd volgens drie doelstellingen, maar een sterk onderbouwde visie wordt niet aangereikt. Het document is dan ook eerder een partiële beschrijvende en opsommende landschapsschets dan een *visietekst* over cultuureducatie voor volwassenen. Er worden losweg knelpunten en uitdagingen beschreven, maar werkelijke onderbouwde en geïntegreerde oplossingen worden niet geboden. Bij de concretisering van de drie doelstellingen worden een reeks (vooral bestaande) acties geschetst, maar er worden geen onderlinge verbanden gelegd. Volgens de raden ontbreken er te veel elementen om echt aan de slag te gaan: sterkte-zwakteanalyse, werkpunten, evaluatiekader, acties gelinkt aan een tijdspad en middelen, etc.

De betrokken sectoren kunnen zich onvoldoende plaatsen en terugvinden in het voorgestelde kader. Input van en overleg met de verschillende cultuureducatieve sectoren en betrokken partners op korte termijn in functie van een meer gedragen en doelgerichte herziende nota zou alvast veel soelaas bieden en de noodzakelijke betrokkenheid verhogen.

De raden lazen op het einde van de conceptnota dat de auteurs hiervoor openingen laten. In de nota aan de Vlaamse Regering werd immers gezegd dat de tekst een ‘dynamisch’ document is: *“Het wordt gezien als een uitnodiging aan de verschillende intermediaire en sectorale spelers in het brede cultuureducatieve landschap om over de beleidsdoelstellingen in dialoog te gaan en er samen aan bij te dragen.”*

De raden hopen met dit advies een constructieve bijdrage daartoe te leveren en kijken uit naar de reactie van de opstellers van de nota.

Namens de Algemene Raad van de SARC,

Luk Verschueren, voorzitter

Iris Van Riet, secretaris

Namens de Raad Levenslang en Levensbreed Leren van de Vlor,

Gunther Degroote, voorzitter

Christof Vanden Eynde, secretaris

Namens de Vlaamse Jeugdraad,

Lander Piccart, voorzitter

Caroline Verschueren, secretaris